

A PROTECCIÓN DOS DEREITOS SOCIAIS POLO TRIBUNAL EUROPEO DE DEREITOS HUMANOS: A CONSTRUCCIÓN DUNS PRINCIPIOS ESENCIAIS EN MATERIA SOCIAL*

ICÍAR ALZAGA RUIZ

Catedrática de Dereito do Traballo e da Seguridade Social
Universidade Nacional de Educación a Distancia – UNED (España)
ialzaga@der.uned.es

RESUMO

Hoxe en día, a distinción estrita entre dereitos civís e políticos e dereitos sociais e económicos perdeu sentido. Os dereitos humanos están estreitamente interconectados e exercen unha recíproca influencia os uns nos outros. Deféndese o carácter universal, indivisible e interdependente dos dereitos humanos xa sexan civís e políticos ou económicos, sociais e culturais. Ao ser os dereitos humanos civís ou sociais indivisibles, o Tribunal Europeo de Dereitos Humanos, aínda que só debe protexer os primeiros, desenvolveu unha xurisprudencia na que terminou extraendo un contido social. O propio TEDH recoñeceu a prolongación na orde económica e social dos dereitos civís e políticos recoñecidos no CEDH.

Palabras chave: Dereitos Sociais; Dereitos Humanos; Carta Social Europea; Tribunal Europeo de Dereitos Humanos.

* O presente traballo realizouse no marco do Proxecto de Investigación do Plan nacional I+D+i, que leva por título: "A dimensión sociolaboral dos riscos asociados ao cambio tecnolóxico: Conceptualización, prevención e reparación" (Referencia: PID2021-124979NB-I00).

ABSTRACT

Nowadays the distinction between civil and political rights and social and economic rights has no sense. Human rights are closely interconnected and show a mutual influence. There is a consensus in understanding human rights as universal, indivisible, and independent, no matter we talk about civil, political, economic, social, or cultural rights. As civil and social human rights are indivisible, the European Court of Human Rights, even if it just must protect civil human rights, has constructed a case law with social content. The ECHR has recognized the extension of the social and economic side of the civil and political rights recognized by the European Convention on Human Rights.

Keywords: Social rights; human rights; European Social Charter; European Court of Human Rights.

RESUMEN

Hoy en día, la distinción estricta entre derechos civiles y políticos y derechos sociales y económicos ha perdido sentido. Los derechos humanos están estrechamente interconectados y ejercen una recíproca influencia los unos en los otros. Se defiende el carácter universal, indivisible e interdependiente de los derechos humanos ya sean civiles y políticos o económicos, sociales y culturales. Al ser los derechos humanos civiles o sociales indivisibles, el Tribunal Europeo de Derechos Humanos, aunque solo debe proteger los primeros, ha desarrollado una jurisprudencia en la que ha terminado extrayendo un contenido social. El propio TEDH ha reconocido la prolongación en el orden económico y social de los derechos civiles y políticos reconocidos en el CEDH.

Palabras clave: Derechos Sociales; Derechos Humanos; Carta Social Europea; Tribunal Europeo de Derechos Humanos.

SUMARIO

1. FORMULACIÓN DA CUESTIÓN; 2. A INTERPRETACIÓN DO TEDH DO DEREITO DE PROPIEDADE NA SÚA DIMENSIÓN SOCIAL; 3.A DIMENSIÓN SOCIAL DO DEREITO A UN PROCESO DE DURACIÓN RAZOABLE; 4. A DIMENSIÓN SOCIAL DO DEREITO DE ACCESO AOS RECURSOS; 5. AS

OBRIGAS POSITIVAS DOS ESTADOS NA PROTECCIÓN DOS DEREITOS SOCIAIS; 6. A DIMENSIÓN SOCIAL DO DEREITO Á IGUALDADE; 7. CONCLUSIÓNS; 8. BIBLIOGRAFÍA.

1. FORMULACIÓN DA CUESTIÓN

Cando tras a segunda guerra mundial redactouse o Convenio Europeo para a protección dos Dereitos Humanos e das liberdades fundamentais, os Estados non quixeron apostar pola protección dos dereitos sociais e económicos, ao entender que a súa protección supoñería un custo adicional nun momento delicado para as economías europeas. Foi imposible aprobar un instrumento único ante a falta de consenso dos Estados sobre que dereitos debían garantirse, o seu alcance e o seu mecanismo de control. Produciuse unha proxección do modelo de dualidade de dereitos clásicos-dereitos sociais, que atopamos no Dereito constitucional interno, á esfera internacional, de forma que as mesmas contradicións que xera na sede interna, trasladáronse á internacional.

O lugar secundario ocupado polos dereitos económicos, sociais e culturais, fronte aos dereitos civís e políticos, explícase tamén polo seu alcance esencialmente programático e polas dificultades existentes para o seu control por medio de mecanismos xurisdicionais. E é que a técnica de protección baseada en reclamacións individuais artículase mal cando se trata de dereitos colectivos, na medida en que “aínda que as dificultades de técnica xurídica para facer efectivos estes recursos non teñen por que ser insalvables, o que si resultaría sen dúbida insuperable sería a resistencia política dos Estados para a aceptación de recursos individuais en reclamación de dereitos cuxa satisfacción depende de condicións vinculadas á política xeral do Estado e sometida ademais a factores conxunturais”.

O Consello de Europa, que desexaba adoptar un tratado en materia de dereitos humanos para outorgar maior forza aos dereitos recoñecidos na Declaración Universal de Dereitos Humanos aprobada pola ONU en decembro de 1948, optou pola elaboración de dous tratados distintos: O Convenio Europeo de Dereitos Humanos, sobre dereitos civís e políticos; e outro, adoptado anos máis tarde, sobre dereitos

económicos e sociais: a Carta Social Europea. Cando o Consello de Europa aprobou a Carta Social Europea en 1961, fíxoo como un complemento ao Convenio Europeo de Dereitos Humanos, que fora adoptado anos antes para a protección dos dereitos civís e políticos. O mecanismo, que se instaurou no seo do Consello de Europa para a defensa dos dereitos individuais, foi o resultado dunha separación entre os dereitos clásicos (civís e políticos) –protexidos polo Convenio Europeo de Dereitos Humanos e os dereitos sociais e económicos –protexidos anos máis tarde pola Carta Social Europea-. Os primeiros dispoñerían ademais dunha garantía xurisdiccional ante o Tribunal Europeo de Dereitos Humanos. Os segundos, só nun momento posterior serían obxecto de protección pola Carta Social Europea, que lles outorgaría un menor grao de protección, de natureza non xurisdiccional. Se o Convenio previu un recurso individual ante o Tribunal Europeo de Dereitos Humanos, a Carta Social Europea contemplaba un mecanismo de informes nacionais, menos vinculantes para os Estados parte¹.

Hoxe en día, a distinción estrita entre dereitos civís e políticos e dereitos sociais e económicos perdeu sentido. Os dereitos humanos están estreitamente interconectados e exercen unha recíproca influencia uns noutros. Deféndese o carácter universal, indivisible e interdependente dos dereitos humanos xa sexan civís e políticos ou económicos, sociais e culturais. A interpretación que dos dereitos sociais e económicos fixo o Tribunal Europeo de Dereitos Humanos deu lugar a unha interpretación do Convenio Europeo de Dereitos Humanos e da Carta Social Europea con ampla repercusión na protección destes dereitos. A súa xurisprudencia sentou unha serie de principios que levaron á implicación do Tribunal en materias económicas e sociais, estreitamente conectados cos problemas derivados das crises económicas.

A xurisprudencia do Tribunal Europeo de Dereitos Humanos (en diante, TEDH) aflorou con apoio en diversos métodos interpretativos²: a) O principio de indivisibilidade dos dereitos fundamentais, asentado na sentenza do TEDH Airey v.

¹ MANEIRO VÁZQUEZ (2018), pp. 439 e ss.

² JIMENA QUESADA (2015), p. 103.

Irlanda³; b) O principio de igualdade e non discriminación, recoñecido no art. 14 do Convenio Europeo de Dereitos Humanos (en diante, CEDH), xunto a outros principios como os contidos nos arts. 6 e 8 CEDH; e, c) A conexión de dereitos, método interpretativo a través do cal o TEDH dá cabida a dereitos non expresamente cubertos polo texto convencional, como a protección de estranxeiros afectados por ordes de expulsión que agravarían o seu estado de saúde⁴, mulleres estranxeiras sometidas a traballos forzosos⁵, violencia de xénero⁶ etc. O TEDH concibiu o Convenio Europeo de Dereitos Humanos como un instrumento vivo, que debe ser interpretado conforme á realidade e o tempo concreto de cada caso. Isto permitiu ampliar o ámbito normativo dos dereitos e liberdades e incorporar un contido social, ás veces de natureza prestacional⁷. Merece a pena deternos nestes métodos interpretativos utilizados polo TEDH e que permiten a protección indirecta dos dereitos económicos, sociais e culturais⁸ e, ao mesmo tempo fortalece a indivisibilidade dos dereitos humanos.

A doutrina sentada polo TEDH en aplicación e interpretación do Convenio facilitou a construción duns principios esenciais en materia social e económica⁹. E, ao mesmo tempo, deu resposta ás cuestións formuladas ante as medidas adoptadas durante as situacións de crise económica. Os exemplos son abundantes en materias tales como a saúde, a vivenda, o traballo, a seguridade social e outros beneficios sociais. Centraremos nos máis destacados que conectan coa dimensión social do dereito de propiedade, do dereito a un

³ A doutrina científica reconece como primeiro precedente xurisprudencial do desenvolvemento da protección indirecta: o asunto *Airey v. Irlanda*. Cfr. BONET i PÉREZ, J. (2016): p. 141.

⁴ Asunto *D. v. Reino Unido*, do 2 de maio de 1997.

⁵ Asunto *Siliadin v. Francia*, do 26 de xullo de 2005.

⁶ Asunto *Opuz v. Turquía*, do 9 de setembro de 2009.

⁷ CANOSA USERA (2015), p. 9.

⁸ Foron, en concreto, os seguintes: a) Dereitos mixtos –cívís e políticos–; b) Obrigas positivas; e, c) Proxección do principio de igualdade e non discriminación, para apreciar a inconvencionalidade de situacións discriminatorias da muller ou doutros grupos sociais discriminados en razón da súa orientación sexual, nacionalidade, etnia ou outra condición.

⁹ CABEZA PEREIRO (2017), pp. 79 e ss.

proceso de duración razoable e o acceso aos recursos e, sen ánimo exhaustivo, do dereito de igualdade e non discriminación ou a un nivel mínimo de benestar¹⁰.

2. A INTERPRETACIÓN DO TEDH DO DEREITO DE PROPIEDAD NA SÚA DIMENSIÓN SOCIAL

O art. 1 do Protocolo 1 garante o dereito de todos "ao respecto dos seus bens". O TEDH ampliou o concepto de "bens" para darlles unha dimensión social, da que carecían ata a data. Non circunscribe a súa definición á concepción civil de propiedade dos bens, senón que inclúe tamén as prestacións sociais garantidas por lei, que pasan a integrar o patrimonio da persoa. As prestacións sociais pasan a ser consideradas bens do traballador¹¹.

Son numerosos os exemplos nos que o TEDH defendeu que a denegación de prestacións sociais (por desemprego, xubilación etc.) a determinadas persoas ha de considerarse unha expropiación ilícita, en íntima conexión co principio de non discriminación. O mecanismo utilizado polo Tribunal é o da protección indirecta. A protección indirecta esténdese a diversos ámbitos nos que se aprecian comportamentos discriminatorios: No asunto *Gaygusuz v. Austria*¹², o Tribunal entendeu que a denegación do subsidio por desemprego a un traballador turco, ao non ter a nacionalidade austríaca, constituía unha discriminación contraria ao art. 14 CEDH e ao art. 1 do Protocolo 1. A pesar de que Austria non subscribira ningún convenio de reciprocidade con Turquía, si ratificara o Convenio Europeo de Dereitos Humanos, polo que a denegación deste subsidio había de considerarse ilexítima, ao supoñer unha privación ilexítima dun ben. Este pronunciamento é un exemplo de como se aborda o tema da discriminación en materia de seguridade social ou outros beneficios sociais.

No Asunto *Stec e outros v. Reino Unido*¹³, analízase a compatibilidade da diferenza de trato entre homes e mulleres en relación á idade para ter acceso á pensión de xubilación.

¹⁰ Seguimos neste punto a LÓPEZ GUERRA (2015), pp. 401 e ss.

¹¹ NIVARD (2016), p. 17.

¹² Sentenza do 16 de setembro de 1996, núm. 17371/90.

¹³ Sentenza do 12 de abril de 2006, núm. 65731/01 e 65900/01.

En ambos os casos, o TEDH considera que o art. 1 do Protocolo 1 non obriga os Estados a establecer un sistema de protección social concreto, pero se a prestación asistencial xa existe nun ordenamento xurídico dun Estado membro, o seu gozo ha de ser considerado un ben propiedade do traballador. Protéxense tanto os dereitos sociais recoñecidos, como as expectativas de obtención destes. En consecuencia, a denegación de prestacións sociais recoñecidas por lei, se supón a privación ilexítima dun ben, implicará a vulneración do devandito precepto.

En parecidos termos, o Asunto Güldane Acar e outros v. Turquía¹⁴ resolve un suposto de falecemento dun traballador como consecuencia dun accidente de traballo e a posterior reclamación de cantidade interposta polos seus herdeiros. O TEDH considera vulnerado o art. 1 do Protocolo núm. 1 ao CEDH, que establece que toda persoa ten dereito ao respecto dos seus bens e que ninguén pode ser privado da súa propiedade senón por causa de utilidade pública e nas condicións previstas na Lei e os principios xerais do Dereito internacional¹⁵.

No mesmo sentido pronunciouse o TEDH nos supostos de reclamación de cantidade¹⁶, despedimento declarado

¹⁴ Sentenza do 22 de novembro de 2011, núm. 1395/03.

¹⁵ Outras sentenzas sobre invalidez neste sentido, Asunto Krasnov v. Rusia, núm. 18892/04, do 22 de novembro de 2011.

¹⁶ Asunto Filshteyn v. Ucraína, núm. 12997/06, do 28 de maio de 2009, Asunto Nuzhdyak v. Ucraína, núm. 16982/05, do 28 de maio de 2009, Asuntos Skaloukhov e outros v. Ucraína, núm. 8107/06, 8473/06, 15941/06 e 32116/06, do 19 de novembro de 2009, Asunto Lazarenko v. Ucraína, núm. 26855/05, do 19 de novembro de 2009, Asunto Savinskiy e Shevchenko v. Ucraína, núm. 34168/05 e 45750/07, do 19 de novembro de 2009, Asunto Cakir e outros v. Turquía, núm. 25747/09, do 4 de xuño de 2013, Asunto Jovicic e outros v. Serbia, núm. 37270/11, 37278/11, 47705/11, 47712/11, 47725/11, 56203/11, 56238/11 e 75689/11, do 13 de xaneiro de 2015, Asunto Nuhovic e Kurtanovic v. Serbia, núm. 57252/13, do 24 de febreiro de 2015, Asunto Ljajic v. Serbia, núm. 58385/13, do 21 de xullo de 2015, Asunto Jovcova. v. Serbia, núm. 49198/10, do 5 de novembro de 2013, Asunto Nikolic-Krstic v. Serbia, núm. 54195/07, do 14 de outubro de 2014, Asunto Dragi Petrovic v. Serbia, núm. 80152/12, do 20 de outubro de 2015, Asunto Šerifovic e outros v. Serbia, núm. 5928/13, 32514/13 e 68065/13, do 20 de outubro de 2015, Asunto Milenkovic e Veljkovic v. Serbia, núm. 7786/13 e 47972/13, do 20 de outubro de 2015 e Asuntos Rakic e Sarvan v. Serbia, núm. 47939/11 e 56192/11, do 20 de outubro de 2015.

improcedente¹⁷ e a súa fiscalidade¹⁸, fiscalidade da extinción do contrato por mutuo acordo das partes¹⁹, actualización da pensión de viuvez²⁰ ou de incapacidade permanente²¹ conforme o índice de prezos ao consumo, por realizar actividades perigosas²² ou por prestar inicialmente servizos noutro Estado²³, cobranza da pensión de xubilación por cidadáns nacionais²⁴ ou doutros Estados²⁵, cobranza dunha pensión de invalidez²⁶, dun complemento salarial por prestar servizos no estranxeiro²⁷, dunha indemnización por danos e

¹⁷ Asunto Düzdemir e Güner v. Turquía, núm. 25952/03, do 27 de maio de 2010, Asunto Lelik v. Rusia, núm. 20441/02, do 3 de xuño de 2010 e Asunto I.B. v. Grecia, núm. 552/10, do 28 de agosto de 2012.

¹⁸ Asunto Tsoukalas v. Grecia, núm. 12286/08, do 22 de xullo de 2010, Asunto N.K.M. v. Hungría, núm. 66529/11, do 14 de maio de 2013, Asunto Mester e outros v. Hungría, núm. 58689/11, do 17 de marzo de 2015, Asunto Macher v. Hungría, núm. 65245/11, do 17 de marzo de 2015, Asunto Kepecs v. Hungría, núm. 65499/11, do 17 de marzo de 2015 e Asunto Pataricza v. Hungría, núm. 44197/11, do 17 de marzo de 2015.

¹⁹ Asunto Sikuta v. Hungría, núm. 26127/11, do 27 de xaneiro de 2015.

²⁰ Asunto Khotuleva v. Rusia, núm. 27114/04, do 30 de xullo de 2009, Asunto Gribanenkova v. Rusia, núm. 16583/04, do 18 de febreiro de 2010, Asunto Garagulya v. Rusia, núm. 12156/06, do 20 de maio de 2010 e Asunto Streltsov e outros v. Rusia, núm. 8549/06, 39423/07, do 29 de xullo de 2010, Asunto Mishura e Gayeva v. Rusia, núm. 5941/06 e 7946/08, do 29 de outubro de 2015 e Asunto Kantarelis v. Grecia, núm. 6314/12, do 3 de decembro de 2015.

²¹ Asunto Kobernik v. Rusia, núm. 30711/03, do 11 de xuño de 2015.

²² Asunto Baturlova v. Rusia, núm. 33188/08, do 19 de abril de 2011, Asunto Khrykin v. Rusia, núm. 33186/08, do 19 de abril de 2011, Asunto Sukhanov and Ilchenko v. Ucraína, núm. 68385/10 e 71378/10, do 26 de xuño de 2014 e Asunto Bolotiny v. Rusia, núm. 35786/04, do 16 de xullo de 2015.

²³ Asunto Maggio e outros v. Italia, núm. 46286/09, 52851/08, 53727/08, 54486/08 e 56001/08, do 31 de maio de 2011.

²⁴ Asunto Lelik v. Rusia, núm. 20441/02, do 3 de xuño de 2010, Asunto Ljajic v. Serbia, núm. 58385/13, do 21 de xullo de 2015, Asunto Dragi Petrovic v. Serbia, núm. 80152/12, do 20 de outubro de 2015, Asunto Šerifovic e outros v. Serbia, núm. 5928/13, 32514/13 e 68065/13, do 20 de outubro de 2015, Asunto Milenkovic e Veljkovic v. Serbia, núm. 7786/13 e 47972/13, do 20 de outubro de 2015 e Asuntos Rakic e Sarvan v. Serbia, núm. 47939/11 e 56192/11, do 20 de outubro de 2015.

²⁵ Asunto Pichkur v. Ucraína, núm. 47268/06, do 7 de novembro de 2013.

²⁶ Asunto Bélané Nagy v. Hungría, núm. 53080/13, do 10 de febreiro de 2015 e Asunto Bélané Nagy v. Hungría, núm. 53080/13, do 13 de decembro de 2016.

²⁷ Asunto Lelas v. Croacia, núm. 55555/08, do 20 de maio de 2010.

prexuízos nos supostos de accidente de traballo²⁸ ou da pensión de viuvez ou orfandade²⁹.

No contexto da crise económica e financeira de 2012 xurdiron diversas liñas xurisprudenciais que apuntaron que a redución das prestacións sociais e, en particular, no referente ás pensións, podía implicar a vulneración do dereito de propiedade, na medida en que supoñería a privación de dereitos incluídos no patrimonio dos pensionistas³⁰. A finalidade era sinxela: frear as ameazas que para o estado do benestar e, en particular, para as condicións de vida das persoas, supuxo a crise³¹. O límite que o Estado ha de respectar é o de garantir a supervivencia da persoa afectada, de maneira que poderá reducir as pensións á vista das circunstancias económicas do momento, sempre que a redución sexa temporal e non poña en perigo a súa supervivencia³².

3. A DIMENSIÓN SOCIAL DO DEREITO A UN PROCESO DE DURACIÓN RAZOABLE

O art. 6.1 CEDH establece que “Toda persoa ten dereito a que a súa causa sexa oída equitativa, publicamente e dentro dun prazo razoable, por un Tribunal independente e imparcial, establecido por lei, que decidirá os litixios sobre os seus dereitos e obrigas de carácter civil ou sobre o fundamento de calquera acusación en materia penal dirixida contra ela”. O TEDH foi ampliando o que ha de entenderse por “dereitos e obrigas de carácter civil”. Mentres que nun primeiro momento, defendeu unha interpretación restrinxida, limitada exclusivamente a dereitos e obrigas situados na esfera

²⁸ Asunto Akkaya v. Turquía, núm. 34395/04, do 2 de marzo de 2010.

²⁹ Asunto Muñoz Díaz v. España, núm. 49151/07, do 8 de decembro de 2009.

³⁰ Asunto Khotuleva v. Rusia, núm. 27114/04, do 30 de xullo de 2009, Asunto Gribanenkoy v. Rusia, núm. 16583/04, do 18 de febreiro de 2010, Asunto Garagulya v. Rusia, núm. 12156/06, do 20 de maio de 2010 e Asunto Streltsov e outros v. Rusia, núm. 8549/06, 39423/07, do 29 de xullo de 2010, Asunto Mishura e Gayeva v. Rusia, núm. 5941/06 e 7946/08, do 29 de outubro de 2015 e Asunto Kantarelis v. Grecia, núm. 6314/12, do 3 de decembro de 2015.

³¹ LÓPEZ GUERRA (2015), p. 404.

³² Decisión Anna Frimu e outros v. Romanía, núm. 4512/11, do 13 de novembro de 2012.

clásica do Dereito civil, con posterioridade ampliou o concepto ata comprender materias relativas a dereitos e prestacións sociais.

Son numerosos os exemplos nos que o Tribunal considera que, se o Dereito interno recoñece un dereito concreto, o CEDH garante que aquelas persoas que pretendan ostentalo poidan presentar ante os Tribunais unha demanda destinada a obter unha decisión xudicial coas debidas garantías e nun prazo razoable. O art. 6.1 CEDH non recoñece dereitos sociais, pero cando estes sexan recoñecidos polo ordenamento interno, garante a súa defensa ante os tribunais nacionais. Admítese que as pretensións dos traballadores sexan examinadas de acordo ás regras dun proceso xusto e de duración razoable en asuntos de variada índole, como e sen ánimo exhaustivo, a suspensión do contrato de traballo³³, o despedimento disciplinario³⁴, o despedimento obxectivo³⁵,

³³ Asunto Simic v. Serbia, núm. 29908/05, do 24 de novembro de 2009 e Asunto Teodor v. Romanía, núm. 46878/06, do 4 de xuño de 2013.

³⁴ Asunto Nesterova v. Ucraína, núm. 10792/04, do 28 de maio de 2009, Asunto Novak v. Eslovaquia, núm. 1494/05, do 2 de xuño de 2009, Asunto Mordachev v. Rusia, núm. 7944/05, do 25 de febreiro de 2010, Asunto Lefevre v. Italia, núm. 34871/02, do 2 de marzo de 2010, Asunto Antonela Ivanova v. Bulgaria, núm. 28899/04, do 24 de febreiro de 2011, Asunto Madzarevic v. Eslovenia, núm. 38975/05, do 15 de maio de 2012, Asunto Fazli Diri v. Turquía, núm. 4062/07, do 28 de agosto de 2012, Asunto Naumoski v. República de Macedonia, núm. 25248/05, do 27 de novembro de 2012, Asunto Vasilev v. Bulgaria, núm. 7963/05, do 4 de xuño de 2013, Asunto Hit D.D. Nova Gorica v. Eslovenia, núm. 50996/08, do 5 de xuño de 2014, Asunto Toth v. Hungría, núm. 14099/12, do 26 de maio de 2015, Asunto Saghatelyan v. Armenia, núm. 7984/06, do 20 de outubro de 2015, Asunto Olga Nazarenko v. Rusia, núm. 3189/07, do 31 de maio de 2016, Asunto Miryana Petrova v. Bulgaria, núm. 57148/08, do 21 de xullo de 2016, Asunto Chakalova-Ilieva v. Bulgaria, núm. 53071/08, do 6 de outubro de 2016 e Asunto Radunovic e outros v. Montenegro, núm. 45197/13, 53000/13 e 73404/13, do 25 de outubro de 2016.

³⁵ Asunto Mkrtchyan v. Ucraína, núm. 21939/05, do 20 de maio de 2009, Asunto Lesjak v. Croacia, núm. 25904/06, do 18 de febreiro de 2010, Asunto Georgi Georgiev v. Bulgaria, núm. 22381/05, do 27 de maio de 2010, Asunto Düzdemir e Güner v. Turquía, núm. 25952/03, do 27 de maio de 2010, Asunto Mitsev v. Ucraína, núm. 25713/06, do 16 de febreiro 2011, Asunto Sabeh O Leil v. Francia, núm. 34869/05, do 29 de xuño de 2011, Asunto Heinisch v. Alemaña, núm. 28274/08, do 21 de xullo de 2011, Asunto Nikolov e outros v. Bulgaria, núm. 4184/05, 22250/06 e 37182/07, do 21 de febreiro de 2012, Asunto Braun v. Turquía, núm. 10655/07, do 21 de febreiro de 2012, Asunto K.M.C. v. Hungría, núm. 19554/11, do 10 de xullo

o despedimento colectivo³⁶, as relacións laborais no sector público³⁷, as reclamacións de cantidade³⁸, a falta de

de 2012, Asunto Roduit v. Suíza, núm. 6586/06, do 3 de setembro de 2013, Asunto Čikanovic v. Croacia, núm. 27630/07, do 5 de febreiro de 2015, Asunto Hajrudinovic v. Eslovenia, núm. 69319/12, do 21 de maio de 2015 e Asunto Petreska v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia, núm. 16912/08, do 21 de xullo de 2016.

³⁶ Asunto Stefanica e outros v. Romanía, núm. 38155/02, do 2 de novembro de 2010 e Asunto Ferreira Da Silva e Brito v. Portugal, núm. 46273/09, do 22 de maio de 2012, o TEDH estima parcialmente o recurso e condena ao Estado ao pago da correspondente indemnización.

³⁷ Asunto Pellegrin v. Francia, sentenza do 8 de decembro de 1999, núm. 28541/95.

³⁸ Asunto Filshteyn v. Ucraína, núm. 12997/06, do 28 de maio de 2009, Asunto Nuzhdyak v. Ucraína, núm. 16982/05, do 28 de maio de 2009, Asunto Tselika-Skourti v. Grecia, núm. 44685/07, do 28 de maio de 2009, Asunto Zakharchenko v. Ucraína, núm. 34119/07, do 28 de maio de 2009, Asuntos Skaloukhov e outros v. Ucraína, núm. 8107/06, 8473/06, 15941/06 e 32116/06, do 19 de novembro de 2009, Asunto Lazarenko v. Ucraína, núm. 26855/05, do 19 de novembro de 2009, Asunto Savinskiy e Shevchenko v. Ucraína, núm. 34168/05 e 45750/07, do 19 de novembro de 2009, Asunto Litvnova v. Ucraína, núm. 36223/06, do 28 de outubro de 2010, Asunto Avramenko v. Ucraína, núm. 24685/07, do 3 de marzo de 2011, Asunto Albu e outros v. Romanía, núm. 34796/09 e 63 e outros asuntos, do 10 de maio de 2012, Asunto Golubovic v. Croacia, núm. 43947/10, do 27 de novembro de 2012, Asunto Stojilkovic e outros v. Serbia, núm. 36274/08, do 5 de marzo de 2013, Asunto Chorniy v. Ucraína, núm. 35227/06, do 16 de maio de 2013, Asunto Cakir e outros v. Turquía, núm. 25747/09, do 4 de xuño de 2013, Asunto Nikolic-Krstic v. Serbia, núm. 54195/07, do 14 de outubro de 2014, Asunto Jovicic e outros v. Serbia, núm. 37270/11, 37278/11, 47705/11, 47712/11, 47725/11, 56203/11, 56238/11 e 75689/11, do 13 de xaneiro de 2015, Asunto Lucic v. Serbia, núm. 13344/11, do 24 de febreiro de 2015, Asunto Gavovic v. Serbia, núm. 13339/11, do 24 de febreiro de 2015, Asunto Tomovic e outros v. Serbia, núm. 5327/11, 5352/11, 5364/11, 5370/11, 5381/11, 5389/11, 5390/11, 13351/11, 13353/11, 17353/11, 17376/11, 17396/11, 17399/11, 17404/11, 17418/11, 17420/11, 17422/11, 17427/11 e 17434/11, do 24 de febreiro de 2015, Asunto Nuhovic e Kurtanovic v. Serbia, núm. 57252/13, do 24 de febreiro de 2015, Asunto Rakic v. Serbia, núm. 78761/12, do 28 de abril de 2015, Asunto Toth v. Hungría, núm. 14099/12, do 26 de maio de 2015, Asunto Nikolay Kozlov v. Rusia, núm. 7531/05, do 16 de outubro de 2015, Asuntos Rakic e Sarvan v. Serbia, núm. 47939/11 e 56192/11, do 20 de outubro de 2015, Asunto Dragi Petrovic v. Serbia, núm. 80152/12, do 20 de outubro de 2015, Asunto Šerifovic e outros v. Serbia, núm. 5928/13, 32514/13 e 68065/13, do 20 de outubro de 2015, Asunto Milenkovic e Veljkovic v. Serbia, núm. 7786/13 e 47972/13, do 20 de outubro de 2015, Asunto Simonovic e outros v. Serbia, núm. 52590/10 e 73 outros, do 17 de novembro de 2015, Asunto Tence v.

pagamento de horas extraordinarias³⁹ ou do período de formación dos médicos⁴⁰, as subvencións destinadas ao fomento do emprego de persoas en situacións de especial dificultade⁴¹, a modificación substancial de condicións de traballo⁴², a redución de xornada por garda legal⁴³, a readmisión dun traballador que fora despedido⁴⁴, os beneficios sociais⁴⁵, o acoso sexual⁴⁶, a seguridade e saúde no traballo⁴⁷, a restitución dos bens confiscados a un sindicato⁴⁸, a concesión dun coche adaptado a persoas con discapacidade⁴⁹, a enfermidade profesional⁵⁰, o accidente de

Eslovenia, núm. 37242/14, do 31 de maio de 2016 e Asunto Krgovic v. Serbia, núm. 29430/06, do 13 de setembro de 2016, entre outros.

³⁹ Asunto Trofimchuk v. Ucraína, núm. 4241/03, do 28 de outubro de 2010.

⁴⁰ Asunto Schipani e outros v. Italia, núm. 38369/09, do 21 de xullo de 2015, con especial referencia á inadecuada transposición do Estado italiano das Directivas nº 363 de 16 xuño 1975 e nº 82 de 26 xaneiro de 1976.

⁴¹ Asunto Popivcak v. Eslovaquia, núm. 13665/07, do 6 de decembro de 2011.

⁴² Asunto Cojocar v. Moldavia, núm. 35251/04, do 15 de novembro de 2011 e Asunto Zavodnik v. Eslovenia, núm. 53723/13, do 21 de maio de 2015.

⁴³ Asunto García Mateos v. España, núm. 38285/09, do 19 de febreiro de 2013.

⁴⁴ Asunto Gázsó v. Hungría, núm. 48322/12, do 16 de xullo de 2015.

⁴⁵ Asunto Sivukhin v. Rusia, núm. 31049/05, do 7 de maio de 2009, Asunto Klimenko e Ostapenko v. Rusia, núm. 30709/03 e 30727/03, do 23 de xullo de 2009, Asunto Pugach e outros v. Rusia, núm. 31799/08, 53657/08, 53661/08, 53666/08, 53670/08, 53671/08, 53672/08 e 53673/08, do 4 de novembro de 2010 e Asunto Shanovy v. Rusia, núm. 21834/05, do 7 de febreiro de 2012, relativos aos traballadores da central nuclear de Chernóbil. Cfr. tamén, Asunto Gordeyev v. Rusia, núm. 40618/04, do 5 de febreiro de 2015.

⁴⁶ Asunto Klouvi v. Francia, núm. 30754/03, do 30 de xuño de 2011.

⁴⁷ Asunto Chubakova v. Ucraína, núm. 17674/05, do 18 de febreiro de 2010.

⁴⁸ Asunto Miedzyzakładowa Organizacja Związkowa nszz Solidarnosc de Swidnica v. Polonia, núm. 13505/08, do 28 de febreiro de 2011.

⁴⁹ Asunto Kolegovy v. Rusia, núm. 15226/05, do 1 de marzo de 2012.

⁵⁰ Asunto Rudych v. Ucraína, núm. 48874/06, do 10 de febreiro de 2011 e Asunto Kaba v. Turquía, núm. 1236/05, do 1 de marzo de 2011.

traballo⁵¹, a pensión de viuvez⁵², a incapacidade temporal⁵³, a incapacidade permanente⁵⁴, a incapacidade total⁵⁵, a xubilación anticipada⁵⁶ ou a xubilación⁵⁷, entre outros.

4. A DIMENSIÓN SOCIAL DO DEREITO DE ACCESO AOS RECURSOS

A xurisprudencia estendeu a garantía do dereito a un proceso xusto ao art. 13 CEDH, que establece que “Toda persoa cuxos

⁵¹ Asunto Akkaya v. Turquía, núm. 34395/04, do 2 de marzo de 2010, Asunto Ciutà v. Romanía, núm. 35527/04, do 18 de maio de 2010, Asunto Denisov v. Ucraína, núm. 7822/06, do 28 de outubro de 2010, Asunto Palamarchuk v. Ucraína, núm. 28585/04, do 15 de xullo de 2010 e Asunto Kolesnikova v. Ucraína, núm. 7536/05, do 3 de marzo de 2011.

⁵² Asunto Korosidou v. Grecia, núm. 9957/08, do 10 de febreiro de 2011 e Asunto Gomes Almeida Henriques Moura v. Portugal, núm. 43146/11, do 12 de marzo de 2013.

⁵³ Asunto Garagulya v. Rusia, núm. 12156/06, do 20 de maio de 2010 e Asunto Von Kocurek v. Polonia, núm. 20520/08, do 26 de outubro de 2010.

⁵⁴ Asunto Chaudet v. Francia, núm. 49037/06, do 29 de outubro de 2009, Asunto Nunes Guerreiro v. Luxemburgo, núm. 33094/07, do 5 de novembro de 2009, Asunto Abdullah Yildiz v. Turquía, núm. 35164/05, do 26 de abril de 2011, Asunto Krasnov v. Rusia, núm. 18892/04, do 22 de novembro de 2011, Asunto Sabri Günes v. Turquía, núm. 27396/06, do 29 de xuño de 2012, Asunto Zavoknik v. Eslovenia, núm. 36261/08, do 7 de novembro de 2013, Asunto Yagnina v. Bulgaria, núm. 18238/06, do 5 de febreiro de 2015, Asunto Kobernik v. Rusia, núm. 30711/03, do 11 de xuño de 2015 e Asunto Lebedinski v. República de Moldavia, núm. 41971/11, do 16 de xuño de 2015.

⁵⁵ Asunto Korosec v. Eslovenia, núm. 77212/12, do 8 de outubro de 2015.

⁵⁶ Asunto Fraczek-Potega v. Polonia, núm. 19554/11, do 4 de decembro de 2012, Asunto Lew v. Polonia, núm. 34386/04, do 4 de decembro de 2012, Asunto Misielak v. Polonia, núm. 35538/04, do 4 de decembro de 2012 e Asunto Vasilev v. Bulgaria, núm. 7963/05, do 4 de xuño de 2013.

⁵⁷ Asunto Senchenko e outros v. Rusia, núm. 32865/06 e 20939/07, do 28 de maio de 2009, Asunto Khotuleva v. Rusia, núm. 27114/04, do 30 de xullo de 2009, Asunto Tsoukalas v. Grecia, núm. 12286/08, do 22 de xullo de 2010, Asunto Lelik v. Rusia, núm. 20441/02, do 3 de xuño de 2010, Asunto Streltsov e outros v. Rusia, núm. 8549/06, 39423/07, do 29 de xullo de 2010, Sección 1ª, Asunto Baturlova v. Rusia, núm. 33188/08, do 19 de abril de 2011, Asunto Khrykin v. Rusia, núm. 33186/08, do 19 de abril de 2011, Asunto Maggio e outros v. Italia, núm. 46286/09, 52851/08, 53727/08, 54486/08 e 56001/08, do 31 de maio de 2011, Asunto Andriyevska v. Ucraína, núm. 34036/06, do 1 de decembro de 2011, Asunto Milenkovic e Veljkovic v. Serbia, núm. 7786/13 e 47972/13, do 20 de outubro de 2015, Asunto Ustimenko v. Ucraína, núm. 32053/13, do 29 de outubro de 2015 e Asunto Mishura e Gayeva v. Rusia, núm. 5941/06 e 7946/08, do 29 de outubro de 2015.

dereitos e liberdades recoñecidos no presente Convenio fosen violados ten dereito á concesión dun recurso efectivo ante unha instancia nacional, mesmo cando a violación fose cometida por persoas que actúen no exercicio das súas funcións oficiais”.

O Tribunal ampliou a protección dos dereitos sociais, ao garantir a invocación deste precepto, na súa dobre vertente de acceso a un recurso efectivo ante unha instancia nacional e de respecto do principio de seguridade xurídica, como manifestación do principio de tutela xudicial efectiva, en materias diversas, como entre outras e sen ánimo exhaustivo, reclamacións de cantidade⁵⁸, despedimento colectivo⁵⁹, incapacidade permanente⁶⁰, pensión de xubilación⁶¹ ou pensión de viuvez⁶².

5. AS OBRIGAS POSITIVAS DOS ESTADOS NA PROTECCIÓN DOS DEREITOS SOCIAIS

O Estado non só debe absterse de actuar contrariamente aos dereitos sociais, senón que tamén debe levar a cabo unha actividade de protección destes cando se atopan sometidos a riscos ou ameazas que poñan en perigo a súa vixencia.

⁵⁸ Asunto Filshteyn v. Ucraína, núm. 12997/06, do 28 de maio de 2009, Asunto Jovcova v. Serbia, núm. 49198/10, do 5 de novembro de 2013, Asunto Jovicic e outros v. Serbia, núm. 37270/11, 37278/11, 47705/11, 47712/11, 47725/11, 56203/11, 56238/11 e 75689/11, do 13 de xaneiro de 2015, Asunto Lucic v. Serbia, núm. 13344/11, do 24 de febreiro de 2015, Asunto Gavovic v. Serbia, núm. 13339/11, do 24 de febreiro de 2015 e Asunto Tomovic e outros v. Serbia, núm. 5327/11, 5352/11, 5364/11, 5370/11, 5381/11, 5389/11, 5390/11, 13351/11, 13353/11, 17353/11, 17376/11, 17396/11, 17399/11, 17404/11, 17418/11, 17420/11, 17422/11, 17427/11 e 17434/11, do 24 de febreiro de 2015.

⁵⁹ Asunto Stefanica e outros v. Romanía, núm. 38155/02, do 2 de novembro de 2010 e Asunto Ferreira Da Silva e Brito v. Portugal, núm. 46273/09, do 22 de maio de 2012.

⁶⁰ Asunto Krasnov v. Rusia, núm. 18892/04, do 22 de novembro de 2011 e Asunto Yagnina v. Bulgaria, núm. 18238/06, do 5 de febreiro de 2015.

⁶¹ Asunto Senchenko e outros v. Rusia, núm. 32865/06, Asunto Tsoukalas v. Grecia, núm. 12286/08, do 22 de xullo de 2010, Asunto Baturlova v. Rusia, núm. 33188/08, do 19 de abril de 2011, Asunto Khrykin v. Rusia, núm. 33186/08, do 19 de abril de 2011 e Asunto Maggio e outros v. Italia, núm. 46286/09, 52851/08, 53727/08, 54486/08 e 56001/08, do 31 de maio de 2011.

⁶² Asunto Korosidou v. Grecia, núm. 9957/08, do 10 de febreiro de 2011.

Un dos exemplos máis significativos é relativo á protección da intimidade persoal ou familiar. En concreto, considerouse se a garantía substantiva deste dereito debe ou non incluír a garantía dunhas condicións que aseguren a súa efectividade. O TEDH considerou vulnerado o art. 8 CEDH, que garante o dereito ao respecto da vida privada e familiar cando o despedimento do traballador se levou a cabo con intromisión na súa vida privada⁶³, como consecuencia de que o traballador padece a síndrome de inmunodeficiencia adquirida⁶⁴, ante o uso da información contida nos medios informáticos propiedade da empresa⁶⁵ e en supostos de xubilación anticipada⁶⁶ ou asilo e permiso de residencia⁶⁷. Nótese que se refire a casos xerais, que non teñen a gravidade ou urxencia doutras situacións, que poidan formularse, e que se refiren a prestacións propias do Estado do benestar.

Atopamos outro expoñente no dereito á liberdade de expresión, consagrado no art. 10 CEDH. O TEDH garante o dereito de "Toda persoa [...] á liberdade de expresión. Este dereito comprende a liberdade de opinión e a liberdade de recibir ou de comunicar informacións ou ideas sen que poida haber inxerencia de autoridades públicas e sen consideración de fronteiras. [...]". O TEDH pronunciouse sobre a súa posible vulneración, entre outros, no Asunto Palomo Sánchez e outros v. España⁶⁸. Os feitos foron en sínteses os seguintes: Os demandantes, que prestaban servizos como repartidores, demandaran en diversas ocasións ao seu empregador⁶⁹. En 2001, crearon un sindicato e uníronse ao Comité executivo. En marzo de 2002, a portada do boletín mensual do sindicato

⁶³ Asunto Sipos v. Romanía, núm. 26125/04, do 3 de maio de 2011.

⁶⁴ Asunto I.B. v. Grecia, núm. 552/10, do 28 de agosto de 2012.

⁶⁵ Asunto Bernh Larsen Holdings A.A. v. Noruega, núm. 24117/08, do 14 de marzo de 2013, pronunciamento que considera que non se produciu vulneración e que contén un voto particular de interese.

⁶⁶ Asunto Fraczek-Potega v. Polonia, núm. 19554/11, do 4 de decembro de 2012 e Asunto Misielak v. Polonia, núm. 35538/04, do 4 de decembro de 2012.

⁶⁷ Asunto Atayeva e Burman v. Suecia, núm. 17471/11, do 31 de outubro de 2013.

⁶⁸ Núm. 28955/06, 28957/06, 28959/06 e 28964/06, do 12 de setembro de 2011.

⁶⁹ Demandas que foron desestimadas.

reproducía unha caricatura de dous empregados xunto ao director de Recursos Humanos, en actitude vexatoria. Ao mesmo tempo, dous artigos, redactados en linguaxe groseira, criticaban a outros dous traballadores da empresa, que testificaran a favor desta en xuízo. Os demandantes foron despedidos disciplinariamente, ao entender a empresa que insultaran gravemente a dous compañeiros e ao director de Recursos Humanos. Presentaron demanda por despedimento. O Xulgado do Social que coñeceu do caso, declarou os despedimentos procedentes, ao considerar que a publicación era ofensiva e afectaba á dignidade dos aludidos, ao exceder os límites da liberdade de expresión. Tras ulteriores recursos, finalmente o Tribunal Constitucional entendeu que a liberdade de expresión non era extensible a declaracións ofensivas e humillantes, que fosen relevantes para a formación de opinión por terceiros. Ante o TEDH os demandantes alegaron vulneración do art. 10 CEDH, que garante o dereito á liberdade de expresión e do art. 11 CEDH, relativo ao dereito de reunión e de asociación. O Tribunal considerou, por doce votos fronte a cinco, que non se produciran as vulneracións alegadas, na medida en que o ámbito da crítica aceptable é máis estreito respecto a particulares que respecto a persoas públicas⁷⁰.

6. A DIMENSIÓN SOCIAL DO DEREITO Á IGUALDADE

O art. 14 CEDH dispón que “O gozo dos dereitos e liberdades recoñecidos no presente Convenio ha de ser asegurado sen distinción ningunha, especialmente por razóns de sexo, raza, cor, lingua, relixión, opinións políticas ou outras, orixe nacional ou social, pertenza a unha minoría nacional, fortuna, nacemento ou calquera outra situación”.

Son numerosos os supostos abordados polo Tribunal sobre esta cuestión. Polo seu interese, destacamos o seguinte: o Asunto I.B. v. Grecia, do 28 de agosto de 2012⁷¹. O demandante prestaba servizos dende 2001 nunha empresa

⁷⁰ En relación ao dereito á liberdade de expresión dos profesores de relixión, cfr. Asunto Fernández Martínez v. España, núm. 56030/07, do 15 de maio de 2012; e, coa liberdade de expresión dos xornalistas, cfr. Asunto Matúz v. Hungría, núm. 73571/10, do 21 de outubro de 2014.

⁷¹ Núm. 552/10.

de xoiaría. Presentou a súa dimisión o 4 de marzo de 2003 para realizar o servizo militar. Unha vez que finalizou este, volveu ser contratado pola mesma empresa. En xaneiro de 2005 o demandante contou a tres compañeiros de traballo que temía ter a síndrome de inmunodeficiencia adquirida (VIH). O 11 de febreiro de 2005, tras a realización dunhas probas médicas mentres gozaba das súas vacacións anuais, tivo a certeza de que contraera a dita enfermidade. O 15 de febreiro de 2005, os tres compañeiros de traballo do demandante dirixiron unha carta á empresa na que solicitaban o despedimento do demandante por ser portador do VIH e informaban á empresa de que eles se someteron a varias probas médicas e que non se contaxiaron. A información relativa ao estado de saúde do demandante difundíuse pola empresa e os setenta empregados transmitiron á empresa o seu temor a contraer a enfermidade e o seu desexo de que o demandante fose despedido. A empresa convidou a un médico para que informase o persoal das formas de transmisión do VIH e as medidas a adoptar para non contraer a enfermidade. O persoal continuou solicitando o despedimento inmediato do demandante. A empresa tentou entón trasladar o demandante a outro centro de traballo, pero o director deste último ameazou con dimitir se o demandante pasaba a prestar servizos no centro que el dirixía. A empresa pediu ao demandante que abandonase o seu posto de traballo, ofreceu pagarlle un curso de formación en barbería e axudarlle a traballar por conta propia. O demandante rexeitou a oferta e comunicou á empresa o seu desexo de permanecer no seu posto. O 21 de febreiro de 2005, trinta e tres traballadores da empresa dirixiron unha carta á dirección na que solicitaban o despedimento inmediato do demandante co fin de salvagardar a súa saúde e o bo clima de traballo. O 23 de febreiro de 2005, dous días antes de que o demandante terminase o seu período vacacional, a empresa procedeu ao seu despedimento poñendo á súa disposición a indemnización correspondente. O 13 de maio de 2005, o demandante interpuxo demanda por despedimento. Alegou ser vítima de prexuízos, un trato denigrante e discriminación. Considerou así mesmo que a empresa non pagara a totalidade da indemnización que no

seu caso lle correspondería e, en consecuencia, solicitaba a declaración de nulidade da extinción contractual. Alegou que o único motivo polo que a empresa procedera ao seu despedimento era o prexuízo contra os seropositivos, carente de base científica e que se fixo pública información súa que afectaba o máis íntimo da súa personalidade. Solicitaba a declaración de nulidade do despedimento, a súa readmisión, o pago dos salarios atrasados, así como unha indemnización de 200.000 euros por danos e prexuízos. Por sentenza do 13 de xuño de 2006, o Xulgado do Social que coñeceu do caso, recoñeceu a nulidade do despedimento, ordenou a súa readmisión e o pago dos salarios deixados de percibir, ao entender que a única causa do despedimento foi a enfermidade do demandante e o desexo da empresa de estar a ben co resto dos empregados. Pero o Xulgado rexeitou o pago da indemnización de danos e prexuízos, ao considerar que non existira vontade manifesta ou intención de difamar ao demandante. Tanto a empresa e coma o demandante interpuxeron senllos recursos. O Tribunal Superior desestimou a pretensión da empresa e estimou o recurso do demandante en base aos seguintes argumentos: o Tribunal considerou que a empresa cedera ás presións dos seus empregados, que eran vítimas dun medo a contraer a enfermidade que non obedecía a razóns científicas. As formas de transmisión do virus facían imposible que os traballadores da empresa contraesen a enfermidade e, en consecuencia, engade o Tribunal, o seu medo estaba fundado en falsos prexuízos. Condenou á empresa ao pago dos salarios deixados de percibir, así como a unha indemnización de 1.200 euros en concepto de danos e prexuízos. Ambas as partes interpuxeron recurso de casación. Por sentenza do 17 de marzo de 2009, o Tribunal Supremo casou a sentenza do Tribunal Superior e declarou axustado a Dereito o despedimento do demandante, ao entender que no caso descrito, concorría xusta causa de despedimento: restablecer o bo clima na empresa e o seu funcionamento adecuado. Ante o TEDH, o demandante alegou vulneración do art. 8 CEDH, na súa vertente do dereito de toda persoa respecto da súa vida privada e familiar e do art. 14 CEDH, que establece que "o gozo dos dereitos e liberdades recoñecidos no presente

Convenio ha de ser asegurado sen distinción ningunha, especialmente por razóns de sexo, raza, cor, lingua, relixión, opinións políticas ou outras, orixe nacional ou social, pertenza a unha minoría nacional, fortuna, nacemento ou calquera outra situación". O Tribunal considerou, que se produciu a vulneración alegada dos devanditos preceptos e condenou ao Estado ao pago da indemnización correspondente.

Noutros casos, o TEDH outorgou tamén a protección solicitada ao amparo do disposto no art. 14 CEDH, por exemplo en supostos de redución de xornada por garda legal⁷², viuvez e orfandade⁷³ ou recoñecemento dunha pensión a traballadores estranxeiros⁷⁴.

7. CONCLUSIONES

Ao ser os dereitos humanos civís ou sociais indivisibles, o TEDH, aínda que só debe protexer os primeiros, desenvolveu unha xurisprudencia na que terminou extraendo un contido social. O propio TEDH recoñeceu a prolongación na orde económica e social dos dereitos civís e políticos recoñecidos no Convenio Europeo de Dereitos Humanos. A interacción do Comité Europeo de Dereitos Sociais e do Tribunal Europeo de Dereitos Humanos resulta natural se se ten en conta a propia converxencia dos dereitos enunciados en ambos os textos. Son varios os dereitos recoñecidos ao mesmo tempo pola CSE e o CEDH, como, entre outros, a prohibición do traballo forzoso, a liberdade sindical ou a educación.

O TEDH asume a protección indirecta dos dereitos económicos, sociais e culturais a través do mecanismo interpretativo descrito. Esta protección indirecta permite estender a protección de dereitos e liberdades que non se atopan expresamente recollidos no CEDH, sempre que exista unha conexión, é dicir, que a súa salvagarda teña implicacións para a efectividade do gozo dos dereitos e liberdades que si se atopan recollidos no CEDH. Iso contribúe a reforzar a exixibilidade xurídica duns dereitos e liberdades que carecen dun mecanismo de garantía xurisdiccional a nivel

⁷² Asunto *García Mateos v. España*, núm. 38285/09, do 19 de febreiro de 2013.

⁷³ Asunto *Muñoz Díaz v. España*, núm. 49151/07, do 8 de decembro de 2009.

⁷⁴ Asunto *Pichkur v. Ucraína*, núm. 47268/06, do 7 de novembro de 2013.

internacional, ao elevar o nivel de efectividade dos dereitos recoñecidos na Carta Social Europea, que non gozan dun mecanismo de garantía de natureza xurisdiccional, a diferenza dos dereitos contidos no Convenio Europeo de Dereitos Humanos. A protección indirecta axuda así á xudicialización internacional de determinados dereitos e liberdades recoñecidos na Carta Social Europea. Este mecanismo interpretativo fortalece a exixibilidade xurídica dos dereitos económicos, sociais e culturais a nivel europeo, ao situalos no ámbito dun tribunal supranacional como é o TEDH. Reduce a fenda de protección entre uns dereitos -cívís e políticos- e outros -económicos, sociais e culturais-. Permite inferir do CEDH uns estándares de protección a nivel europeo dos dereitos económicos, sociais e culturais a través da súa conexión cos dereitos e liberdades recoñecidos polo propio Convenio⁷⁵. O TEDH ábrese, así, á aspiración de crear un espazo social europeo.

8. BIBLIOGRAFÍA

- ARUFE VARELA, A.: "Carta Social Europea", en AA.VV.: *Diccionario internacional de Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2014.
- BALLESTER PASTOR, M.A.: "Los derechos sociales en la Carta Comunitaria de Derechos Fundamentales y en el Tratado de Lisboa", *AL*, Nº 2, 2009.
- BAJO GARCÍA, I.: "La reforma laboral a la luz de la Carta Social Europea: Convergencias y divergencias entre el Tribunal Constitucional y el Comité Europeo de Derechos Sociales", *RGTSS*, nº 40, 2015.
- BERLOGEY, J.M.: Agorafobia. La compleja construcción de la casa común europea de los derechos sociales", *Lex Social*, nº 1, 2018.
- BONET i PÉREZ, J.: "La protección indirecta como instrumento de exigibilidad de los derechos económicos, sociales y culturales ante el Tribunal Europeo de derechos humanos", *Derechos y Libertades. Revista de Filosofía del Derecho y derechos humanos*, nº 35, 2016.

⁷⁵ BONET PÉREZ, J. (2016): pp. 142 e ss.

- CABEZA PEREIRO, J.: "La protección jurisdiccional de los Derechos Humanos y libertades fundamentales de los trabajadores ante el Tribunal Europeo de Derechos Humanos", *Derecho Social*, 2017.
- CANOSA USERA, R.: "La protección de los derechos sociales en el ámbito del Consejo de Europa", Ponencia presentada en la Jornada que sobre organizó el Consejo General del Poder Judicial y UGT, los días 8 y 9 de julio de 2015, en <http://portal.ugt.org/actualidad/2015/octubre/boletín23/P3.pdf>
- GÁRATE CASTRO, F. J.: "Luces y sombras de las peticiones españolas de decisión prejudicial en materia de política social", en AA. VV.: *Aplicación por los Tribunales españoles de la jurisprudencia del Tribunal de Justicia de la Unión Europea en materia social*, Atelier, Barcelona, 2023.
- GARCÍA BLASCO, J. y GONZÁLEZ LABRADA, M.: "La Carta Social Europea en el proceso de reforma de los sistemas europeos de Seguridad Social: Balance y perspectivas", en AA.VV.: *La Seguridad Social a la luz de sus reformas pasadas, presentes y futuras. Homenaje al Prof. J. Vida Soria con motivo de su jubilación*, Coord. J.L. Monereo Pérez, Comares, Granada, 2008.
- GARCÍA BLASCO, J. y GONZÁLEZ LABRADA, M.: "Instrumentos del Consejo de Europa. Carta Social Europea revisada y Código Europeo de Seguridad Social", *Tratado de Derecho de la Seguridad Social*, Tomo I, coord. por Juan Antonio Maldonado Molina, Dir.: Ángel Luis de Val Tena, José Luis Monereo Pérez y Guillermo Rodríguez Iniesta, Comares, Granada, 2017.
- GARCÍA-PERROTE ESCARTÍN, I.: "Concepto, contenido y eficacia del Derecho social internacional y del Derecho social comunitario", *RMTI*, nº 2, 1997.
- JIMENA QUESADA, L.: "Las sinergias entre el Tribunal Europeo de Derechos humanos y el Comité Europeo de Derechos Sociales: Reflexiones sobre relaciones institucionales, informales y humanas en homenaje a

- Josep Casadevall", en AA.VV.: *El Tribunal Europeo de Derechos Humanos. Una visión desde dentro en homenaje al Juez Josep Casadevall*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2015.
- JIMENA QUESADA, L.: "Protección de refugiados y otras personas vulnerables en la Carta Social Europea", *Revista de Derecho Político*, nº 92, 2015.
- JIMENA QUESADA, L.: "Are social security rights under discussion in Spain? The impact of European standards in times of crisis", *Revista General de Derecho Público Comparado*, nº 17, 2015.
- JIMENA QUESADA, L.: "El pretexto de la excepcionalidad del orden público económico: Una ilustración de jurisprudencia nacional anti-crisis", *Lex Social*, nº 2, 2016.
- JIMENA QUESADA, L.: *Social Rights and policies in the European Union. New Challenges in a Context of Economic Crisis*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2016.
- JIMENA QUESADA, L.: "Las grandes líneas jurisprudenciales del Comité Europeo de Derechos Sociales: tributo a Jean-Michel Belorgey", *Lex Social*, nº 1, 2017.
- JIMENA QUESADA, L.: "La protección constitucional de las relaciones laborales transnacionales en España", *RMESS*, nº 132, 2017.
- LÓPEZ GUERRA, L.: "La protección de derechos económicos y sociales en el Convenio Europeo de Derechos Humanos", en AA.VV.: *Tratado sobre protección de los derechos sociales*, Dir. M. Terol Becerra y L. Jimena Quesada, Tirant lo Blanch, Valencia, 2014.
- LÓPEZ GUERRA, L.: "Crisis económica y derechos humanos. Una nota de jurisprudencia", *Teoría y Realidad Constitucional*, nº 36, 2015.
- LÓPEZ GUERRA, L.: "El Tribunal Europeo de Derechos Humanos, el Tribunal de Justicia de la UE y "le mouvement nécessaire des choses"", *Teoría y Realidad Constitucional*, nº 39, 2017.
- MANEIRO VÁZQUEZ, Y.: "La actividad normativa de la Unión Europea y apéndice sobre la Carta Social Europea", *RMESS*, nº 137, 2018.

NIVARD, C.: "La justicialidad de los derechos sociales en el Consejo de Europa", *Lex Social*, nº 2, 2016.

SALCEDO BELTRÁN, M. C.: "La aplicabilidad de la Carta Social Europea por los órganos judiciales", *Trabajo y Derecho*, nº 13, 2016.